

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเข้าเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และความต้องการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่เป็นสมาชิก และไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มตัวอย่าง

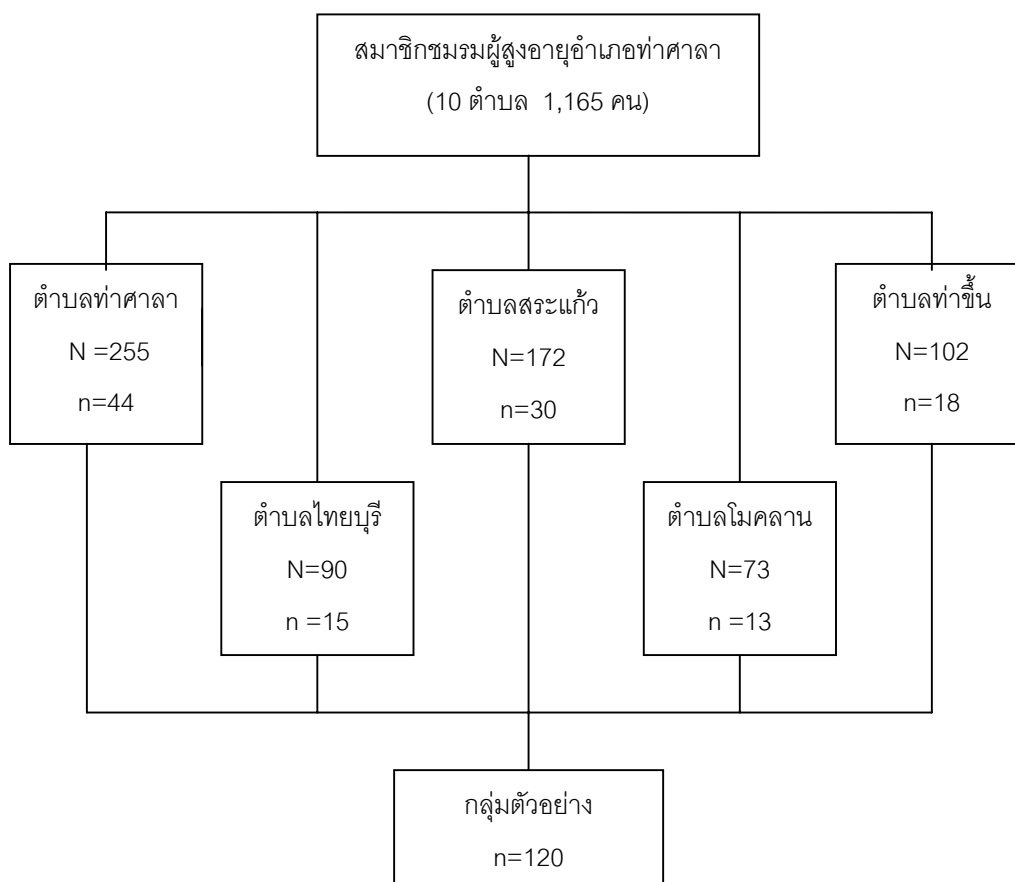
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุอำเภอท่าศาลา และผู้สูงอายุที่ไม่เป็นสมาชิกชมรม โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้

1. มีภาวะสุขภาพแข็งแรงหรือไม่มีโรคประจำตัวที่อยู่ในภาวะรุนแรง สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ โดยผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัยประเมินกิจวัตรประจำวันตามค่าดัชนีจุฬาเอดีแอล (Chula ADL Index) ได้ 9 คะแนน
2. มีการรับรู้ สติสัมปชัญญะดี สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้
3. ยินยอม และให้ความร่วมมือในการวิจัย

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุอำเภอท่าศาลา จากการสำรวจรายชื่อในทะเบียนชมรมผู้สูงอายุ (พฤษภาคม พ.ศ. 2546) มีจำนวน 1,165 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการประมาณจากจำนวนประชากร (เพชรน้อย, ศิริพร, และทัศนีย์, 2539) ร้อยละ 10 ได้กลุ่มตัวอย่าง 116 คน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน ตามรายชื่อสมาชิกในชมรม โดยสุ่มเลือกจากตำบลที่มีจำนวนสมาชิกชมรมผู้สูงอายุมาก 5 อันดับแรก คือ ตำบลท่าศาลา 255 คน ตำบลสระแก้ว 172 คน ตำบลท่าซิ่น 102 คน ตำบลไทยบุรี 90 คน และตำบลโมคลาน 73 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลด้วยการใช้สัดส่วนที่เท่ากัน ดังภาพประกอบ 2 หลังจากนั้นเลือกสุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลด้วยวิธีสุ่มอย่างมีระบบ

(systematic sampling) โดยการคำนวณหาช่วงของการสุ่มในแต่ละตำบล แล้วจับฉลากหาจุดเริ่มต้นในการสุ่ม เมื่อได้จุดเริ่มต้นแล้วจึงสุ่มตัวอย่างโดยนับช่วงต่อไปตามช่วงที่คำนวณได้ ตามรายชื่อที่เรียงตามตำบล และหมู่บ้านจนได้กลุ่มตัวอย่างครบ 120 คน กรณีที่กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้มีคุณสมบัติไม่ตรงตามที่กำหนด ผู้วิจัยจะใช้กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในลำดับถัดไปแทน หลังจากนั้นก็ใช้กลุ่มตัวอย่างตามช่วงที่สุ่มได้ตามเดิม

ภาพประกอบ 2 ขนาดกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรม

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่าศาลาที่ไม่เป็นสมาชิกชมรม โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 120 คน และใช้หลักการสุ่มเช่นเดียวกับกลุ่มที่เป็นสมาชิกชมรม โดยให้กลุ่มตัวอย่างมีการกระจายของตำบลที่อยู่เหมือนกับผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรม

กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในชมรม และในตำบลที่มีกลุ่มตัวอย่าง

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ผู้วิจัยจึงต้องพิทักษ์สิทธิ์ กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้วิจัยแนะนำตัวเอง อธิบายวัตถุประสงค์ และการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เพื่อการวิจัย
2. ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยบอกให้ทราบว่าผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ และจะนำเสนอในภาพรวม
3. บอกให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่า ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้เพื่อการศึกษาในภาพรวม และสามารถปฏิเสธหรือออกจากการให้ข้อมูลได้หากไม่พร้อมที่จะให้ข้อมูล โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้
 - ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้ ความเพียงพอของรายได้ การอยู่อาศัย โรคประจำตัว ประกอบด้วยข้อความจำนวน 13 ข้อ
 - ส่วนที่ 2 การรับรู้ภาวะสุขภาพ ประกอบด้วยคำถามจำนวน 3 ข้อ
 - ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ปัจจัยการเข้าเป็นสมาชิกชมรม
 - 3.1 ด้านบริการสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วยข้อความทั้งหมด 23 ข้อ ถามความคิดเห็นที่มีต่อบริการสุขภาพผู้สูงอายุในรูปแบบของชมรม และในลักษณะทั่วไป 9 ข้อ นอกจากนั้นเป็นคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมในชมรม และการบริการสุขภาพที่ได้รับ ในส่วนของคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการสุขภาพ ให้กลุ่มตัวอย่างตอบตามความคิดเห็นของตนเอง คำตอบมี 2 ลักษณะ แสดงถึงความคิดเห็นเชิงบวก และเชิงลบ ผู้สูงอายุจะต้องเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ถ้าเลือกตอบที่แสดงถึงความคิดเห็นเชิงบวก ได้ 1 คะแนน

ถ้าเลือกตอบที่แสดงถึงความคิดเห็นเชิงลบ ได้ 0 คะแนน

คะแนนรวมของความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการสุขภาพมี 9 คะแนน จะถูกพิจารณาแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ความคิดเห็นเชิงบวก และความคิดเห็นเชิงลบ โดยใช้คะแนนสูงสุด ลบคะแนนต่ำสุด หาดด้วยจำนวนขั้นต่ำที่ต้องการ (ชูศรี, 2544) ดังนั้นหากกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความคิดเห็นมากกว่าหรือเท่ากับครึ่งหนึ่งของคะแนนความคิดเห็นทั้งหมด (≥ 5 คะแนน) ถือว่ามีความคิดเห็นเชิงบวก และหากกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความคิดเห็นน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนความคิดเห็นทั้งหมด (≤ 4 คะแนน) ถือว่ามีความคิดเห็นเชิงลบ

3.2 การสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ข้อ แต่ละข้อมีคำตอบให้เลือก 2 ลักษณะ ผู้สูงอายุจะต้องเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ถ้าเลือกตอบที่แสดงถึงการได้รับการสนับสนุน ได้ 1 คะแนน

ถ้าเลือกตอบที่แสดงถึงการไม่ได้รับการสนับสนุน ได้ 0 คะแนน

คะแนนรวมของการสนับสนุนทางสังคมมี 5 คะแนน ถูกพิจารณาแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การสนับสนุนทางสังคมสูง และการสนับสนุนทางสังคมต่ำ โดยใช้คะแนนสูงสุด ลบคะแนนต่ำสุด หาดด้วยจำนวนขั้นต่ำที่ต้องการ (ชูศรี, 2544) ดังนั้นหากกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการสนับสนุนทางสังคมมากกว่าหรือเท่ากับครึ่งหนึ่งของคะแนนการสนับสนุนทางสังคมทั้งหมด (≥ 3 คะแนน) ถือว่าการสนับสนุนทางสังคมสูง และหากกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการสนับสนุนทางสังคมน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนการสนับสนุนทางสังคมทั้งหมด (≤ 2 คะแนน) ถือว่าการสนับสนุนทางสังคมต่ำ

3.3 การเข้าถึงบริการของชมรม ประกอบด้วยข้อคำถาม 11 ข้อ แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย และแบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ชมรม เกี่ยวกับการดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 4 แบบสัมภาษณ์ความต้องการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วยข้อคำถาม 21 ข้อ แบ่งออกเป็นด้านกายภาพ 6 ข้อ ด้านความมั่นคงปลอดภัย 5 ข้อ ด้านความรัก และเป็นเจ้าของ 4 ข้อ ด้านการยอมรับ 4 ข้อ และด้านการบรรลุความสำเร็จในชีวิต 2 ข้อ ซึ่งคำถามด้านการบรรลุความสำเร็จในชีวิต สืบให้เข้าใจชัดเจนได้ค่อนข้างยาก ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการสร้างแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้ ส่วนคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 4 ระดับ โดยมีลักษณะคำตอบคือ

ต้องการมาก	ให้	4 คะแนน
ต้องการปานกลาง	ให้	3 คะแนน
ต้องการน้อย	ให้	2 คะแนน
ไม่ต้องการ	ให้	1 คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนความต้องการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ จากคะแนนรวมทั้งหมด ซึ่งอยู่ในช่วง 21-84 คะแนน โดยใช้คะแนนสูงสุด ลบคะแนนต่ำสุดหารด้วยจำนวนขั้นที่ต้องการแบ่งได้ดังนี้ (ชูศรี, 2544)

21- 41 คะแนน หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับน้อย

42- 63 คะแนน หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง

64- 84 คะแนน หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับมาก

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การหาความตรงด้านเนื้อหา (content validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรง ความเหมาะสมของเนื้อหา และภาษาที่ใช้ รวมทั้งความครอบคลุมของข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2. การหาความเที่ยงของเครื่องมือ (reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะแล้ว ไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน (เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ 15 คน และไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ 15 คน) และนำคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ โดยความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ส่วนที่เป็นปัจจัยการเข้าเป็นสมาชิกชมรมใช้สูตรของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) ซึ่งการหาค่าความเที่ยงของเครื่องมือครั้งแรก ได้ค่าความเที่ยงต่ำกว่า 0.70 ผู้วิจัยจึงปรับปรุงเครื่องมือและนำไปทดลองใช้อีกครั้งกับผู้สูงอายุที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มใหม่ ได้ค่าความเที่ยงด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการสุขภาพของผู้สูงอายุ การสนับสนุนทางสังคม และการเข้าถึงบริการ เท่ากับ 0.81 0.70 0.78 ตามลำดับ และส่วนที่เป็นการรับรู้ภาวะสุขภาพ กับความต้องการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' s alpha coefficient) ได้ค่าความเที่ยง 0.88 และ 0.72 ตามลำดับ จึงนำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มเลือกไว้ โดยมีผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย 2 คน และพยาบาลที่ปฏิบัติงานในชุมชน 1 คน ที่ได้ผ่านการชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลจากผู้วิจัยแล้ว เก็บรวบรวมข้อมูล เดือนพฤศจิกายน 2546 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 โดยดำเนินการเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 เสนอโครงการวิทยานิพนธ์ต่อคณะกรรมการจริยธรรม และประเมินงานวิจัยของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อรับรองจริยธรรมการวิจัย ก่อนนำเครื่องมือไปทดลองใช้ และใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

1.2 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อขออนุญาต สาธารณสุขอำเภอท่าศาลา และผู้อำนวยการโรงพยาบาลท่าศาลา เพื่อขอเก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอท่าศาลา

1.3 เตรียมผู้ช่วยวิจัยโดยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ที่จะใช้เก็บข้อมูลมาอธิบายให้ผู้ช่วยเข้าใจรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ รวมถึงสิ่งที่ผู้ช่วยวิจัยต้องการทำความเข้าใจในแต่ละประเด็น เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันมากที่สุดก่อนเก็บข้อมูลจริง

2. ขั้นตอนการดำเนินการ

2.1 ผู้วิจัยพบประธานดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลท่าศาลา และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยในเขตรับผิดชอบตำบลที่ได้เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขออนุญาต เก็บข้อมูลในพื้นที่ พร้อมทั้งขอความช่วยเหลือประชาสัมพันธ์แจ้งให้ผู้สูงอายุทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลในโครงการวิจัยครั้งนี้

2.2 การดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์แนะนำตัวเอง และชี้แจงเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา วัตถุประสงค์ ประโยชน์ของการวิจัย ลักษณะของการเก็บข้อมูล เวลาที่ใช้ตอบแบบสัมภาษณ์ และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งบอกให้ทราบถึงสิทธิในการตอบรับหรือปฏิเสธการให้ข้อมูลได้ตามต้องการ เมื่อได้รับการตอบรับด้วยวาจา จึงสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามแบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรม และมาร่วมกิจกรรมตรงกับวันเปิดให้บริการของชมรม ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ณ. ที่ทำการชมรมในโรงพยาบาล ส่วนผู้สูงอายุที่เป็น

สมาชิกชมรมแต่ไม่ได้มาเข้ากลุ่ม และผู้สูงอายุที่ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ที่บ้านของผู้สูงอายุ

2.3 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์อีกครั้งแล้วจึงนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว จึงนำข้อมูลไปบันทึกและประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for Social Science) โดยแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้ (กัลยา, 2544; กัลยา, 2546; เพชรน้อย, 2546; สุชาติ, 2540)

1. อธิบายลักษณะของข้อมูลส่วนบุคคลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. อธิบายปัจจัยการเข้าเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ
3. ศึกษาความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัยต่อการเข้าเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ แบบการวิเคราะห์ 2 ตัวแปร (bivariate analysis) โดยใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi-square test)
4. หาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเข้าเป็นสมาชิกชมรม ด้วยการวิเคราะห์ตัวแปรเชิงซ้อน (multivariate analysis) โดยใช้การถดถอยพหุโลจิสติก (multiple logistic regression analysis)
5. อธิบายความต้องการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้สถิติร้อยละ
6. เปรียบเทียบความต้องการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ การได้รับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ระหว่างกลุ่มที่เป็นสมาชิก และไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ โดยใช้สถิติ ไคสแควร์
7. เปรียบเทียบความแตกต่างของจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามความต้องการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และการได้รับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้สถิติ แมคนีมา (Mc Nemar Test)